 <p>Äldreförvaltningen Sundbyberg Ledningssystem</p>	INS 12.1A Dokumentnamn Vård vid livets slut och omhändertagande vid dödsfall			
	Indikator Äldreförvaltningen	Processindikator S	Område SÄBO	Enhet Äldreboenden och tillfälligt boende
Fastställd av/dokumentansvarig Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Fastställd datum 2010-08-10	Reviderad datum 2017-08-08	Version 3	Sida Sida 1 av 7

Omhändertagande av svårt sjuka och döende

Information

Informationen som ska ges av ansvarig läkare och sjuksköterska till den svårt sjuka och döende människan måste ges (när det går) så snart som möjligt och i den omfattning som han/hon orkar bära. Det är dessutom av stor vikt att anhöriga till den svårt sjuka (där relationen är sådan att det är lämpligt - individuell bedömning) får full information om diagnos och behandling. Om informationen till den svårt sjuka och de anhöriga kan ske vid samma tillfälle kan det vara av stort värde. Det ökar möjligheterna för att den återstående tiden för dem tillsammans blir så god som möjligt.

Det är av stor vikt att den svårt sjuka får möjlighet, om hon/han kan och om förhållandena det medger, att påverka var och hur omvårdnaden ges.

Information och samråd mellan anhörig och inblandad personal är mycket viktig, dels för att ta tillvara kännedom och kunskap om den individ som ska vårdas och dels för att personalen ska kunna ge en trygg och god vård.

I omvårdnadsdokumentationen ska det framgå vem/vilka anhöriga som ska underrättas och om man vill bli underrättad även på natten.

Läkare och sjuksköterska ska komma överens om vem som ska underrätta anhöriga och det ska antecknas i omvårdnadsjournalen.

Vård i livets slutskede ska ske i samförstånd mellan den boende, anhörig och personal.

Omvårdnad

Helhetssyn dvs. att vårdaren ser hela människan och dennes biologiska, psykologiska, sociala och andliga behov är av stor vikt för att kunna ge en svårt sjuk och döende person en god omvårdnad.

De biologiska behoven och funktionerna förändras under en döendeprocess. Det är viktigt att ansvarig sjuksköterska följer förloppet och är den som handleder övrig vårdpersonal. De insatser som ges ska gå ut på att hålla den boende så besvärsfri som möjligt, omvårdnaden bör bl.a. inriktas på att hålla individen:

 <p>Äldreförvaltningen Sundbyberg Ledningssystem</p>	INS 12.1A			
	Dokumentnamn			
Vård vid livets slut och omhändertagande vid dödsfall				
Indikator Äldreförvaltningen	Processindikator S	Område SÄBO	Enhet Äldreboenden och tillfälligt boende	
Fastställd av/dokumentansvarig Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Fastställd datum 2010-08-10	Reviderad datum 2017-08-08	Version 3	Sida Sida 2 av 7

- fri från smärta
- fri från andningsbesvär
- fri från ångest
- fri från sår och andra hudbesvär

I Sundbybergs Stads äldreboenden sker vården de sista dagarna med stöd av standardvårdplan enligt ”Liverpool care pathway” (LCP) för att kvalitetssäkra vården. Läkare och sjuksköterska fattar tillsammans beslut om att utföra vården enligt LCP.

Välbehållande

Välbehållande är det viktigaste målet för den kroppsliga omvårdnaden.

Hygien

En god personlig hygien inklusive munvård som ges varsamt och där den sjukes egna önskemål tillgodoses så mycket som möjligt, ökar förutsättningarna för välbehållande hos den som vårdas.

Näring

Det kan många gånger vara svårt att tillgodose en svårt sjuk och döende person tillräckligt med vätska och näring. Därför är det viktigt att en bra kommunikation finns mellan vårdarna och ansvarig sjuksköterska och läkare.

Behandling

Den medicinska behandlingen bör i första hand vara inriktad på att lindra symtom och omvårdnaden skall planeras därefter.

Vårdplan

Det är viktigt med tydliga och väl uppgjorda rutiner kring den individuella vårdplaneringen. Den ska vara väl dokumenterad, rapporteringen ska vara såväl skriftlig som muntlig för att säkra en god omvårdnad.

Psykologisk omvårdnad

Det viktigaste när det gäller den psykologiska omvårdnaden är vårdpersonalens förmåga att skapa trygghet, närhet och en öppen kommunikation med den svårt sjuka människan. Att kunna se människans olika behov (biologiska, psykologiska, sociala och andliga) kräver förmåga till helhetssyn hos dem som vårdar och är en förutsättning för en bra psykologisk omvårdnad.

 <p>Äldreförvaltningen Sundbyberg Ledningssystem</p>	INS 12.1A Dokumentnamn Vård vid livets slut och omhändertagande vid dödsfall			
	Indikator Äldreförvaltningen	Processindikator S	Område SÄBO	Enhet Äldreboenden och tillfälligt boende
Fastställd av/dokumentansvarig Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Fastställd datum 2010-08-10	Reviderad datum 2017-08-08	Version 3	Sida Sida 3 av 7

Sociala behov

När det gäller de sociala behoven är kanske stödet från de anhöriga det viktigaste. Att anhöriga stimuleras till en öppen och trygg relation under den sista tiden har betydelse både för den svårt sjuke och för de anhörigas kommande sorgearbete. Att underlätta för och stödja den som är anhörig är en viktig del av vårdpersonalens arbete.

Andliga behov

När det gäller vård vid livets slutskede och omhändertagande av den döde är det av stor betydelse att de som vårdar känner till personens andliga behov och tro. Om den svårt sjuke uttrycker behov av kontakt med någon person, t.ex. själasörjare, så ligger det ett ansvar på vårdpersonalen att förmedla kontakt. För våra invandrare som kommer från andra kulturer och religioner är det mycket viktigt att de som är inblandade i vården och omsorgen har en god kunskap om detta och att omvårdnad och omhändertagande sker med hänsyn och respekt för den enskilda individens trosföreställning.

Lokal instruktion

Verksamhetschef har ansvar för att det finns förankrade och dokumenterade arbetssätt inom sin enhet för vård vid livsslutet. Med t.ex. standardvårdplan enligt LCP de sista dagarna i livet.

När den avlidne ska göras i ordning:

Sjuksköterska och personal gör i ordning den avlidne. Fråga de anhöriga om de själva vill delta eller ta in synpunkter på hur de vill ha det. Om den döde själv har uttryckt önskemål om hur han/hon vill ha det ska ske, så ta hänsyn till detta.

- Tvätta den döde i ansikte, händer och underliv och lägg dit inkontinensskydd, kamma håret och försök få till en frisyr som den döde skulle velat ha.
- Om det är en manlig patient raka honom om det behövs.
- Sätt in tandproteser, om detta finns.
- Ta av ringar och smycken (om inte annan önskan framställts)
- Infusionskanyler, katetrar och andra infarter/slangar tas bort.
- Sätt på den döde de kläder som ni eller anhöriga tror eller uppfattat att han/hon önskat ha på sig.
- Lägg händerna över varandra ovanpå lakanet.
- Se till att placera huvudet så att hakan inte faller ner

 <p>Äldreförvaltningen Sundbyberg Ledningssystem</p>	INS 12.1A Dokumentnamn Vård vid livets slut och omhändertagande vid dödsfall			
	Indikator Äldreförvaltningen	Processindikator S	Område SÄBO	Enhet Äldreboenden och tillfälligt boende
Fastställd av/dokumentansvarig Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Fastställd datum 2010-08-10	Reviderad datum 2017-08-08	Version 3	Sida Sida 4 av 7

- Täck kroppen med ett lakan
- Se till att de anhöriga får möjlighet att ta avsked av den döde.
Förbered så att allt kring den döde är så prydligt som möjligt. Finns blommor tillgängliga så ställ dem i närheten av den döde, tänd ett ljus. Ha gärna ett fönster på glänt.

Beakta om det finns speciella önskemål t.ex. med anledning av religion eller p.g.a. kulturella skillnader, se ”Omhändertagande av svårt sjuk och döende med hänsyn till etnisk och religiös tillhörighet”.

Namnappar med uppgift om namn, personnummer och adress ska fyllas i och fästas på den döde av sjuksköterskan.

Sjuksköterskan är den som ansvarar för att transport blir beställd och att blankett som ska medfölja fylls i.

Lokal instruktion

Verksamhetschef ansvarar för att lokala rutiner/instruktioner finns inom enheten för ett värdigt omhändertagande efter dödsfall.

Enheten kan med fördel ha en låda där ljus, ljuslykta, psalmbok, blomvas, vacker duk och andra saker som kan vara lämpligt att smycka rummet med i samband med omhändertagande av den döde.

 <p>Äldreförvaltningen Sundbyberg Ledningssystem</p>	INS 12.1A Dokumentnamn Vård vid livets slut och omhändertagande vid dödsfall			
	Indikator Äldreförvaltningen	Processindikator S	Område SÄBO	Enhet Äldreboenden och tillfälligt boende
Fastställd av/dokumentansvarig Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Fastställd datum 2010-08-10	Reviderad datum 2017-08-08	Version 3	Sida Sida 5 av 7

Ta i första hand hänsyn till den sjukes personliga önskemål, inom ramen för svenska lagar.

Svenska romer Lokal: Eget rum. Mat: Valfri Omhändertagande av död: Enligt sjukhusrutinerna. Vaka: Alla anhöriga Obduktion: I princip nej.	Finska romer Lokal: Eget rum Mat: Valfri Tolk: Kvinna till kvinna, man till man Omhändertagande av död: Tvättas och kläs av anhöriga Vaka: Anhöriga och präst Obduktion: I absoluta nödfall, ja.
Utomnordiska romer Lokal: Eget rum Mat: Valfri Tolk: Kvinna till kvinna, man till man Omhändertagande av död: Tvättas och kläs av anhöriga Vaka: Efter döden Jugoslaviska romer 3 dygn, Tjeckiska romer minst 1 dygn Obduktion: Enligt lagen	Konfucianism, Kinesisk lära Lokal: I hemmet Mat: Ofta vegetarian Tolk: Kvinna till kvinna, man till man Omhändertagande av död: Tvättas och kläs av anhöriga samt enligt sjukhusrutin Vaka: Anhöriga följer den döde tills denne lämnat sjukhus Obduktion: I absoluta nödfall, ja
Judendomen Lokal: Utan religiösa symboler Mat: Ej fläsk, ål, skaldjur, ej kött och mjölk blandat Tolk: Inga särskilda krav Omhändertagande av död: Anhöriga av samma kön tvättar den döde. Mosaiska församlingen hämtar om möjligt från sjukhus. Vaka: Närvaro av religiös företrädare önskvärd Obduktion: I princip, nej	Grekisk – ortodoxa kyrkan Lokal: Eget rum + bord + vit duk Mat: Ej fasta för svårt sjuka Tolk: Inga särskilda krav Omhändertagande av död: Tvättas ej, sveps i rent vitt lakan, kläs sedan i egna kläder. Vaka: Bikt och nattvard av religiös företrädare. Annars barn och föräldrar Obduktion: Enligt lagen

 <p>Äldreförvaltningen Sundbyberg Ledningssystem</p>	INS 12.1A Dokumentnamn Vård vid livets slut och omhändertagande vid dödsfall			
	Indikator Äldreförvaltningen	Processindikator S	Område SÄBO	Enhet Äldreboenden och tillfälligt boende
Fastställd av/dokumentansvarig Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Fastställd datum 2010-08-10	Reviderad datum 2017-08-08	Version 3	Sida Sida 6 av 7

Kväkarna Lokal: Eget rum Mat: Ofta vegetarian Tolk: Inga särskilda krav Omhändertagande av död: Enligt sjukhusrutinerna Vaka: Anhöriga och vänner Obduktion: Enligt lagen	Romersk – katolska kyrkan Lokal: Eget rum + bord + vit duk + 2 ljus Mat: Svårt sjuka behöver ej följa fasteregler Tolk: Inga särskilda krav Omhändertagande av död: Enligt sjukhusrutinerna. Undantagna 0 präst, biskop, munk, nunna som kläs i tjänstedräkt eller skrud. Vaka: Kontakta katolsk präst i god tid. Anhöriga och vänner Obduktion: Enligt lagen
Sjundedagsadventister Lokal: Eget rum, gärna kors Mat: Ej fläsk ej ål, ofta vegetarian Tolk: Inga särskilda krav Omhändertagande av död: Enligt sjukhusrutinerna Vaka: Anhöriga Obduktion: Enligt lagen	Syrisk – ortodoxa kyrkan Lokal: Eget rum + bord + vit duk + ljus + kors Mat: Svårt sjuka behöver ej följa fasteregler Tolk: Gärna kristen Omhändertagande av död: Enligt sjukhusrutinerna. Man för man, kvinna för kvinna (gärna kristen) kläs i egna kläder. Vaka: Religiösa företrädare före dödsfallet samt anhöriga och vänner Obduktion: Enligt lagen
Österns assyriska kyrka Lokal: Eget rum + bord + ljus + kors på väggen ovanför huvudet Mat: Valfri Tolk: Kvinna till kvinna, man till man Omhändertagande av död: Tvättas och kläs av anhöriga av samma kön Vaka: Religiös företrädare vid dödsögonblicket samt anhöriga Obduktion: I princip, nej	Islam (Muslimer) Lokal: Eget rum utan religiösa symboler Mat: Ej fläsk, ej blodmat, ej alkohol Tolk: Kvinna till kvinna, man till man Omhändertagande av död: Tvättas och kläs av anhöriga Vaka: Religiös företrädare vid dödsögonblicket samt alla anhöriga och vänner Obduktion: Sunniterna i princip, nej. Ahmadiyahmuslimer enligt lagen

 <p>Äldreförvaltningen Sundbyberg Ledningssystem</p>	INS 12.1A Dokumentnamn Vård vid livets slut och omhändertagande vid dödsfall			
	Indikator Äldreförvaltningen	Processindikator S	Område SÄBO	Enhet Äldreboenden och tillfälligt boende
Fastställd av/dokumentansvarig Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Fastställd datum 2010-08-10	Reviderad datum 2017-08-08	Version 3	Sida Sida 7 av 7

<p>Hinduismen</p> <p>Lokal: Eget rum</p> <p>Mat: Ej nötkött, ofta vegetarian</p> <p>Tolk: Kvinna till kvinna, man till man</p> <p>Omhändertagande av död: Den döde skall ligga vänd mot öster. Tvättas av sjukvårdpersonal. Kläs av anhöriga av samma kön.</p> <p>Vaka: Mediciner som grumlar tankarna, endast efter medgivande från den sjuke</p> <p>Obduktion: I princip, nej</p>	<p>Hare krishna = ortodox hinduism</p> <p>Lokal: Huvudet vänt mot öster. Obs ej mot norr. Gärna i hemmet</p> <p>Mat: Vegetarianer. Äter ej ägg, svamp, lök, kaffe eller te</p> <p>Tolk: Inga särskilda krav</p> <p>Omhändertagande av död: Skölj munnen. Kläs i rena bomullskläder + vitt bomullslakan som byts ut vid kremering. Kremering inom 24 timmar om möjligt</p> <p>Vaka: Ibland undanbes besök av anhöriga. Tankar på krishna i dödsögonblicket anses viktigt</p> <p>Obduktion: Enligt lagen</p>
<p>Buddhism</p> <p>Lokal: Eget rum, bord för munkdräkt eller ceremoniell dräkt.</p> <p>Mat: Ofta vegetarian</p> <p>Tolk: Inga särskilda krav</p> <p>Omhändertagande av död: Vissa buddister önskar tvättas och kläs av person av samma kön. Kläs i skrud, ibland före dödsögonblicket</p> <p>Vaka: Viktigt med vänlighet, värme, sympati och glädje från anhöriga vänner och personal</p> <p>Obduktion: Enligt lagen</p>	<p>Jehovas vittnen</p> <p>Lokal: Fritt från religiösa symboler</p> <p>Mat: Ej mat som innehåller blod</p> <p>Tolk: Inga särskilda krav</p> <p>Omhändertagande av död: Enligt sjukhusrutin</p> <p>Vaka: Anhöriga och vänner</p> <p>Obduktion: I absoluta nödfall, ja</p>